

15 jaar euthanasiewet

Onder redactie van **Laura De Vito**

Vijftien jaar na de totstandkoming van de 'Wet Toetsing Levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding', beter bekend als de euthanasiewet, is de discussie over het zelfgekozen levenseinde nog volop aan de gang. Ondanks het feit dat het draagvlak voor de wet groot is, zowel maatschappelijk als professioneel, zijn er verschillende opvattingen over het bereik, de uitvoering en de toekomst van de wet.

Dit boek is een weerslag van deze discussie, opgetekend in zestien artikelen, door auteurs die heden ten dage een belangrijke rol spelen in de discussie: actief participierend of juist meer beschouwend.

Jeannette Croonen – bestuurslid van Stichting Euthanasie in de Psychiatrie

Gert van Dijk en **Krista Tromp** – als ethici werkzaam voor artsenfederatie KNMG

Leo Enthoven – journalist en redacteur van *Relevant*, het kwartaalblad van de NVVE

Albert Heringa – vervolgde voor hulp bij zelfdoding aan zijn moeder

Govert den Hartogh – emeritus hoogleraar ethiek

Petra de Jong – oud-directeur van de NVVE

Hendrik Kaptein – universitair hoofddocent rechtsfilosofie

Johan Legemaate – hoogleraar gezondheidsrecht

Theo Matthijssen – gepensioneerd rechter

Ottilie Meijer – gezondheidsrechtadvocaat

Bert Keizer – verpleeghuisarts

Willie Swildens-Rozendaal – oud-voorzitter van de regionale toetsingscommissies euthanasie

Ton Vink – levenseinde-consulent en filosoof

Tim Vis – strafrechtadvocaat

Frans van Wijmen – emeritus hoogleraar gezondheidsrecht

Met deze artikelen heeft de NVVE de huidige tijdgeest willen vastleggen. Het is daarmee zowel een actueel boek, als een bijdrage aan het maatschappelijk geheugen, en in die zin een naslagwerk voor de toekomst.

ISBN: 978-94-92174-05-5

15 jaar euthanasiewet

Onder redactie van Laura De Vito

15 jaar euthanasiewet

Onder redactie van **Laura De Vito**

15 jaar euthanasiewet

15 jaar euthanasiewet

NVVE
Postbus 75331
1070 AH Amsterdam
Tel. (020) 620 06 90
Website: www.nvve.nl
E-mail: info@nvve.nl

Hoofd- en eindredactie: Laura De Vito
Tekstcorrectie: Evelyn Jongman, Rockanje
Vormgeving: Kees Wagenaars, Breda
Foto omslag: Charlotte Bogaert

ISBN: 978-94-92174-05-5

© NVVE, Amsterdam 2017
Gedeeltelijke overname is toegestaan met bronvermelding
en kennisgeving aan de NVVE

Onder redactie van
Laura De Vito

Nederlandse Vereniging voor een Vrijwillig Levenseinde

15 jaar euthanasiewet

- 7 **Introductie** (Agnes Wolbert, directeur NVVE)
- 9 **Voorwoord** (Laura De Vito)
- 11 **Lijst van afkortingen**
- 13 **Achtergrond van de wet**
 - 14 • Leo Enthoven – Euthanasiewet wortelt in bruto geweld
 - 26 • Petra de Jong – Omzien
 - 34 • Albert Heringa – 15 jaar euthanasiewet: zegen én medisch keurslijf
 - 48 • Ton Vink – Euthanasie, dementie en autonomie
- 61 **Bereik van de wet**
 - 62 • Otilie Meijer - 15 jaar WTL en de (on)mogelijkheid van euthanasie bij de wilsbekwame 12-minner
 - 72 • Johan Legemaate – Een verzoek om levensbeëindiging van een psychiatrische patiënt
 - 82 • Willie Swildens-Rozendaal – Voltooid leven: waar een wil is...
 - 98 • Theo Matthijssen – Euthanasie bij gevorderde dementie: een lijdensweg?

- 119 **Uitvoering van de wet**
 - 120 • Jeannette Croonen (Stichting Euthanasie in de Psychiatrie) – ‘Help, mijn kind wil dood’
 - 128 • Bert Keizer – Over het ombrengen van ongelukkige diep-demente mensen
 - 134 • Ton Vink – Hoe hulp bij zelfdoding uit de praktijk verdween
 - 142 • Govert den Hartogh – De WTL: een ‘potemkindorp’?
- 167 **Toekomst van de wet**
 - 168 • Gert van Dijk & Krista Tromp (KNMG) – De euthanasiewet: uitdagingen voor de toekomst
 - 176 • Tim Vis – Cassatie in het belang der wet tegen oordelen van RTE’s: wat lost het op?
 - 188 • Hendrik Kaptein - Haal de angst voor de dood uit het debat over zelfgekozen levenseinden
 - 198 • Frans van Wijmen – Levensindebegeleiding als medisch handelen
- 219 **Woord van dank**

Introductie

Het boek dat voor u ligt is tot stand gekomen ter ere van het 15-jarige bestaan van de Wet Toetsing Levensbeëindiging op verzoek en hulp bij zelfdoding (WTL). Het is een bundel van artikelen die een weerslag zijn van het actuele debat over het zelfgekozen levenseinde. De artikelen weerspiegelen in die zin niet het gedachtegoed van de NVVE, maar juist de verschillende geluiden die er op dit moment te onderscheiden zijn, onder professionals en in de samenleving als geheel.

Vanuit diverse perspectieven wordt het functioneren van de wet beschreven, door auteurs met uiteenlopende achtergronden. Zij kunnen allen worden beschouwd als autoriteiten op het gebied van het zelfgekozen levenseinde. De NVVE is verheugd dat zoveel experts zich geïnteresseerd hebben aan deze bundel en is hen zeer erkentelijk.

Met deze bundel wil de NVVE de tijdgeest rondom het zelfgekozen levenseinde vastleggen. Het is daarmee een bijdrage aan het maatschappelijk geheugen, net zoals de opinies van de deskundigen uit het verleden een naslagwerk zijn voor ons.

De NVVE heeft deze bundel gerealiseerd in de wetenschap dat de 15 jaar jonge wet knelpunten kent, maar dat we er als Nederlandse samenleving oprecht trots op mogen zijn!

Agnes Wolbert, directeur NVVE

Voorwoord

Deze artikelenbundel kent drie soorten bijdragen: essays, opiniestukken en wetenschappelijke verhandelingen. Dat betekent dat de artikelen qua lengte, stijl en bronnen- en taalgebruik erg variëren. Er is voor gekozen niet nadrukkelijk aan te geven bij elk artikel wat voor soort artikel het is, u zult het snel genoeg merken.

“De zestien artikelen in dit boek zijn ingedeeld in vier thema's: de achtergrond van de wet, het bereik van de wet, de uitvoering van de wet en de toekomst van de wet.”

Het eerste deel schetst een achtergrond van de wet. *Leo Enthoven* neemt u mee terug naar de negentiende eeuw, naar de strafbaarstelling van euthanasie en hulp bij zelfdoding. *Petra de Jong* blikt terug op haar ervaringen als arts in een periode waarin euthanasie strafbaar was, en geeft een beschrijving van het ontstaan van de Levensindekliniek. *Albert Heringa* beschrijft en bekritiseert het medische kader van de wet. *Ton Vink* rondt dit deel af met een artikel over de rol van autonomie binnen de euthanasiewet.

Deel twee gaat over het bereik van de wet. De juristen *Ottillie Meijer*, *Johan Legemaate*, *Willie Swildens-Rozendaal* en *Theo Matthijssen* beschrijven nauwgezet de mogelijkheden en hindernissen als het gaat om euthanasie bij achtereenvolgens minderjarigen, mensen met psychiatrische aandoeningen, mensen met een voltooid leven en mensen die dementeren.

Het derde deel gaat over de uitvoering van de wet. *Jeannette Croonen* vertelt over de impact van psychiatrische aandoeningen op jonge mensen en hun familie, en onderstreept hierin het belang van goed luisteren, ook als het een doodswens betreft. *Bert Keizer* neemt ons mee in zijn leven als verpleeghuisarts en beschrijft zijn zorgen en dilemma's als het gaat om de uitvoering van euthanasie bij diep dementerende mensen. *Ton Vink* deelt met ons zijn observaties en verwondering ten aanzien van de praktijk van hulp bij zelfdoding. Het vierde artikel in dit deel is van *Govert den Hartogh*. Aan de hand van vele wetenschappelijke onderzoeken en artikelen beschrijft en beoordeelt hij verschillende aspecten van het Nederlandse toetsingssysteem.

Het vierde en laatste deel van dit boek betreft de toekomst. *Gert van Dijk* en *Krista Tromp* van artsenfederatie KNMG schetsen de door hen verwachte uitdagingen voor de toekomst van de euthanasiewet. Vervolgens gaat *Tim Vis* nader in op het idee om oordelen van de toetsingscommissies ambtshalve te laten toetsen door de Hoge Raad. Wat volgt is een meer abstract artikel over de wijze waarop wij met de dood (zouden moeten) omgaan door *Hendrik Kaptein*, en het laatste woord is voor *Frans van Wijmen*. Hij pleit voor het in de toekomst beschouwen van euthanasie als normaal medisch handelen.

Ik hoop dat u deze bundel geboeid zult lezen!

Laura De Vito, hoofdredacteur